

איש חי
רב פעלים
רודף צדקה וחסד
ר'
משה שניצר
ז"ל
ב"ר מנחם מנדל ז"ל
תנצב"ה

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

האשה
החשובה רודפת
צדקה וחסד
מרת
רודה שניצר
ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
תנצב"ה

יו"ל ע"י ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א • לע"נ הר"ר מרדכי קלמן (מוטי) זיסר ב"ר משה יצחק ז"ל

גליון מס' 1239

מסכת נזיר כ"ז-ל"ג ♦ כלים ט', ח' - י', ב'

בס"ד, כ"ח שבט תשפ"ג

השבוע בגליון

- ♦ טעות בהקדשת כספים לבניית בית כנסת
- ♦ החלפת עצי החיים שבספר התורה
- ♦ חשמל לבית כנסת כתחליף לנרות
- ♦ איזה בשר ערב לחיך מכל סוגי השוורים?
- ♦ מעלת הדלקת נר לעילוי נשמה
- ♦ מדוע היו שסירבו לעלות לארץ ישראל

- ♦ עניית אמן אחר ברכת קטנה
- ♦ מאלו מצוות פטור האב מלחנך את בתו?
- ♦ תשלום שכר לימודי הבת מכספי מעשר
- ♦ עניית אמן על ברכתה של ילדה
- ♦ טעמה של ברכת "ברוך שפטרני" ועל מי מברכים זאת
- ♦ מי נפטר מעונשים ביום ה"בר מצווה"?

בשורה לקוראי הגליון!
ניתן לקבל את הגליון בדוא"ל מידי שבוע חינם
להצטרפות: meorot@meorot.co.il

דבר העורך

גנב בוורשה

הגאון רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל, נודע ככהנו כמשגיח בשיבת פונובויז, ולפנים בשיבת מיר בעת נדודיה בתקופת מלחמת העולם השנייה דרך שנחאי. **עובדות** רבות סופרו על "המשגיח", מהן אפשר היה לעמוד על גדלותו. בין היתר סיפרו עליו כי פעם נוכח בחתן שלרגל אירוסיו לא קיבל שעון זהב ממשפחת הכלה כי אם שעון רגיל, ומיד עמד והחליף עמו שעונים - ר' חזק'ל, כפי שנקרא בפיו-כל, העניק לו את שעון הזהב שהיה ברשותו ונטל חליפתו את השעון הפשוט. לדידו לא היה כל ערך לשעון הזהב על פני שעון רגיל, אם שניהם ממלאים אותו תפקיד...

העובדה המפעימה ביותר המסופרת אודותיו היא זו שהביאתו למעלתו הנכבדה.

נער סהרורי הסתובב ברחובות וורשה הבירה ביום שישי אחד, לפני יותר ממאה שנה.

בגיל חמש התייתם הנער מאמו ומגיל צעיר ביותר הורגל לחיי דחק ולחץ, עד שכבר בגיל שלש עשרה נאלץ לצאת לעבוד כדי לפרנס את עצמו. תקופת מה השתכר מעבודה כנער שליח, ולאחר זמן מה החל גם לסחור בעצמו בסחורות ולהרוויח. תחושת סיפוק-מה אפפה את הנער הצעיר, גם סוחר וותיק חש עצמו 'שווה' בסכמו עסקה שבה יצא מרווח, וקל וחומר בן בנו של קל וחומר - נער צעיר, שגדל ללא אם, וחי חיי דחק ומצור.

ביום שישי אחד נכנס הנער לבית המרחץ לכבוד שבת המלכה. נכנס אדם אחד ויצא אדם אחר. במהלך שהותו בבית המרחץ, בן-בליעל גנב ממעילו את צרור המעות שהשתכר במשך השבוע, וכאשר

דף כט/א בתו אינו חייב לחנכה

עניית אמן אחר ברכת קטנה

מדברי גמרתנו המבארת כי לדעת ריש לקיש [הובא במאמר הקודם], אין האב רשאי להדיר את בתו בנזירות משום ש"אינו חייב לחנכה", נראה כי מצוות חינוך מוטלת על האב ביחס לבניו בלבד, ואין הוא חייב בחינוך בנותיו.

מאלו מצוות פטור האב מלחנך את בתו? בעלי התוספות (כח/ב ד"ה בנו אין בתו לא) מקשים על דברי גמרתנו מהגמרא במסכת יומא (פ/א) בה מבואר, שיש לחנך את הבת הקטנה להתענות ביום הכיפורים, הרי לנו, שמצוות חינוך שייכת אף בבנות. בעלי התוספות מסיימים את דבריהם: "וצריך לחלק בדבר", ללא ביאור מהו החילוק.

המגן אברהם (עיין סימן שמ"ג ומחצית השקל שם) דן בדברים אלה ומעלה שני צדדים לכוונתם. מצד אחד ניתן לומר, שכוונת בעלי התוספות היא שבעצם חובה על האב לחנך את בתו לכל מצוות התורה, ורק לגבי הנזירות אין האב מצווה לחנך את בתו, מאחר שקבלת הנזירות תלויה ברצון האדם. מאידך גיסא, יתכן לפרש להיפך, שלכל המצוות אין האב חייב לחנכה, למעט יום הכיפורים עקב חומרתו. הנצי"ב (בחדושי) מתייחס אף הוא לסוגייה זו וכותב, כי רק למצוות אשר יש חובה לקיימן גם האב מחוייב לחנך את בתו. **להלכה**, מכריעים הפוסקים (עי' משנ"ב סי' שמ"ג ס"ק ב'), שהאב חייב לחנך את בתו לכל מצוות התורה.

תשלום שכר לימודי הבת מכספי מעשר: מאחר שנפסק להלכה כי האב מחוייב בחינוך בתו, אוסר הגר"מ פינשטיין זצ"ל (שו"ת אגרות משה יו"ד חלק ב' סימן קי"ג) לנצל את כספי מעשר לתשלום שכר הלימוד של הבנות, משום שהחיוב לחנכן כולל את תשלום שכר הלימוד עבורן. האגרות משה מוסיף וכותב, כי אם שכר הלימוד גבוה, רשאי האב לממן מכספי המעשר את הסכום העולה על יכולתו הכלכלית.

עניית אמן על ברכתה של ילדה: מבואר בשולחן ערוך (סימן רט"ו סעיף ג') שיש לענות אמן על ברכת קטן שהגיע לחינוך. וכתב המשנה ברורה (ס"ק ט"ז) שמדבריו משמע כי אין לענות אמן על ברכת קטנים שלא הגיעו לגיל חינוך. על פי זה היה מקום לומר, כי אם אין חובה על האב לחנך את בתו (עיין ערוך השולחן שם, סעיף ב': אמנם יעויין שם מה שכתב בסימן שמ"ג) אין לענות אמן על ברכת בת שלא הגיעה למצוות. אמנם, מאחר שנפסק להלכה כי חובה על האב לחנך גם את בתו, ודאי שיש לענות אמן על ברכתה.

דף כט/א ואין האשה חייבת לחנך את בנה

טעמה של ברכת "ברוך שפטרני" ועל מי מברכים זאת

בטעם הדין המבואר בסוגייתנו, שהאב רשאי להדיר את בנו בנזירות, נחלקו האמוראים. דעת רבי יוחנן היא כי זו "הלכה למשה מסיני". לעומתו סובר ריש לקיש, שדין זה הוא מתקנת

צעילוי נשמת

הבחור **אור סירוטקין** ז"ל
בן יבדלחט"א ר' יואל ומוריאל הי"ו
נלב"ע כ"ח שבט תשע"א

תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

צעילוי נשמת

גב' **דבורה זליכוב** ע"ה
ב"ר מרדכי ראובן הלוי פסל ז"ל
נלב"ע ר"ח אדר ב' תשס"ה

תנצב"ה

הונצחה ע"י ידידינו הר"ר **שמחה רשף**
ומשפחתו שיחיו, משפחות **זליכוב** שיחיו

צעילוי נשמת

הר"ר **בנימין בן דוד** ז"ל
ב"ר יעקב ובת שבע ז"ל
נלב"ע ב' באדר תש"א

תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

רבנן שכללוהו בדיני "חינוך", שיוכל האב להרגיל את בניו למצוות נזירות המקנה לאדם יכולת התגברות על דחפים ועל רצונות.

הגמרא אומרת שלדעת רבי יוחנן מובן מדוע **האב** רשאי להדיר את בנו בנזירות ולא האם, ומדוע האב רשאי להדיר את בנו ולא את בתו. שכן, ההלכה למשה מסיני לא נאמרה אלא באב ובבנו. אולם, לדעת ריש לקיש שזכות האב להדיר את בנו בנזירות ניתנה כדי לחנכו למצוות, מדוע אין האם רשאית לעשות כן. בנוסף לכך, לדברי ריש לקיש יש להסביר מדוע אין המשנה מתייחסת גם לבנות אלא רק לבנים, הרי מצווה לחנך הן את הבנים והן את הבנות. הגמרא מתרצת על כך, ש"אין האשה חייבת לחנך את בנה" ומשום כך אין לה להדירו בנזירות, וכמו כן אומרת הגמרא, כי לדעת ריש לקיש אין האב חייב לחנך את בתו ולכן לא ניתנה לו רשות להדיר בנזירות אלא את בנו.

לדברי גמרתנו יש מספר השלכות הלכתיות: מנהג ישראל, שבשעה שהבן מגיע למצוות ועולה לתורה מברך אביו **"ברוך שפטרני מעונשו של זה"**, וכך נפסק להלכה (רמ"א אור"ח סימן רכ"ה סעיף ב' ועיי"ש מחלוקת הפוסקים האם יש לברך בשם ומלכות).

מי נפטר מעונשים ביום ה"בר מצווה"? המגן אברהם (אור"ח רכ"ה) מביא שני הסברים הפוכים זה מזה לברכה זו. האחד, שכל עוד הבן קטן אביו נענש על חטאיו הנובעים מהיעדר חינוך ראוי, אולם מעתה, כאשר אין מוטלת על האב החובה לחנך את בנו, שהרי הבן אחראי למעשיו, אין האב נענש בעטיים. פירוש הברכה "שפטרני מעונשו של זה" הוא, איפוא: שפטרני מעונש על עבירותיו של בני זה. אולם, הלבוש (מגן אברהם שם) מפרש את הברכה באופן אחר, שההודאה היא על כך שמכאן ואילך לא יענש הבן בעקבות חטאי אביו, שהרי אמרו חז"ל (שבת ל"ב), "בעוון נדרים בנים מתים כשהן קטנים", וכשנעשה הילד בר מצווה הריהו ניצל מעונש על חטאי אביו, והאב מברך "ברוך שפטרני מעונשו של זה", שנפטר מהאחריות לגרימת עונשים ויסורים לבנו, כלומר: שפטרני מגרימת עונשים לבני זה.

ברכת "ברוך שפטרני" במלאת שתים עשרה שנה לבת: השלכה מעניינת נובעת מבין שני הסבריו של המגן אברהם - אם יש לברך ברכה זו במלאת י"ב שנה לבת. אם ההודאה היא על כך שמכאן ואילך לא יענש האב על חטאי בנו הקטן הנובעים מחוסר חינוך, אין לברך "ברוך שפטרני" בהגיע הבת למצוות, שהרי אין הוא נענש על חטאיה שאינם מיוחסים לו, כיוון שאינו מצווה לחנכה [וגם לסוברים שחייב לחנכה - עיין במאמר הקודם - מכל מקום, כתבו הפוסקים שאינו צריך לברך שהרי "אין בה כל כך מצוות שחייב לחנכה בקטנותה", כפי שמחוייב בחינוך הבן. עיין פרי מגדים אשל אברהם סימן רכ"ה ס"ק ה' ומגן אברהם סימן שמ"ג ס"ק א' שדן לגבי חיוב האב בחינוך]. אולם אם הברכה היא על אי ענישת הילדים בעקבות חטאי אביהם, גם בהגיע הבת למצוות יש לברכה, מאחר שאף בנות סובלות בשל חטאי אביהן (כתובות ח/א).

להלכה, (משנה ברורה סי' רכ"ה ס"ק ז') נפסק כי ברכת "ברוך שפטרני" היא על כך שהאב נפטר מחינוך ילדיו ומהאחריות למעשיהם, ולפיכך אין לברך "ברוך שפטרני" במלאות לבת י"ב שנה (עיין פרי מגדים שם, ובהלכות קטנות חלק א' סימן רכ"ב ובשו"ת מנחת עני חלק אור"ח סימן ג').

אמו של הילד אינה מברכת "ברוך שפטרני": מן הטעם המבואר לעיל, אין האם מברכת "ברוך שפטרני" לדעת הפוסקים הסוברים שאינה מחוייבת בחינוך ילדיה גם כאשר אין להם אב (עיין מגן אברהם שם ובמשנה ברורה שם ס"ק ב'). אמנם, יש להטעים, כי גם לדעת הלבוש פטורה האם מברכת "ברוך שפטרני", שהרי אין הבן נענש על חטאי אמו (פרי מגדים שם), כנאמר (שמות לד/ז) "פקד עון אבות". יש לציין, כי למרות הפוסקים (מגן אברהם ומשנה ברורה שם) הסוברים שהאם חייבת בחינוך ילדיה, מכל מקום כתבו האחרונים (קול מבשר חלק ב' סימן מ"ד, שו"ת דברי ישראל חלק ב' לקט כתבים ותשובות סימן ז') סברה נוספת לפטורה מברכת "ברוך שפטרני" - לדעת רבים מהפוסקים (שו"ת הלק"ט חלק ב' סימן קס"א) אשה אינה מברכת ברכת "הגומל", למרות שמקור החיוב הוא מהגמרא, כיוון שיש לברכה בפני מניין אנשים ו"כל כבודה בת מלך פנימה". לפיכך את ברכת "ברוך שפטרני", שאינה מוזכרת בתלמוד וכדברי הרמ"א אינה אלא מנהג, לכל הדעות אין על האם לברכה.

אמירת קדיש על ידי בתו של הנפטר: הפוסקים אף מבססים סברא זו על דברי החוות יאיר (סימן רכ"ב) המתייחס לשאלה מעניינת. באמסטרדם חידשו מנהג מיוחד. אחד מיהודי העיר נפטר והותיר אחריו בת יחידה. תושבי המקום נהגו להתכנס בבית הנפטר ללימוד משניות שלאחריו היתה הבת אומרת קדיש לעילוי נשמת אביה המנוח. החוות יאיר כתב על אודות מנהג זה שלמרות שמסתבר כי גם מעשי הבת גורמים נחת רוח לאב ועילוי לנשמתו, מכל מקום, אין להנהיג מנהג חדש בעניין זה ויש למחות על כך.

דף כט/א אמר ריש לקיש הא קאכיל נבילה

מדוע אסור לאכול נבלה?

קושייה מרתקת ותירוץ מעניין לא פחות מציב הגאון רבי יצחק שמעלקיס זצ"ל בספרו בית יצחק (אור"ח ס"ד, ד').

גילה זאת הנער חרב עליו עולמו. חרב עולמו הגשמי ונבנה עולמו הרוחני.

מיד כשהתברר לו שעמלו השבועי נגנב ממנו באחת, הבחין, הפנים והחליט כי אין כל ממשיות ואחיזה בהבלי העולם הזה, שהרי אם אחרים יכולים ליטול ממנו שבוע של עמל וטרח בהנף יד, אות היא כי מעולם לא היו 'שלו' באמת... רק קניין רוחני נותר לנצח שייך לאדם. בשר-ודם, אך קניינו הרוחני - נצח.

הבחין, הפנים, החליט - וביצע! כך זכה נער צעיר לגדל עצמו לאישיות מורמת-מעם, תלמיד חכם עצום ובעל מסילות בדרכי המוסר, אשר זכה להעמיד תלמידים הרבה. **רבי** יחזקאל זכה להבחין כבר בגיל צעיר "כי לא במותו יקח הכל".

ככל גיל אפשר להבחין בכך, הן אם רוצים והן אם לאו. ברם, אם ההכרה הזו חודרת בעת שעוד אפשר לעשות עמה דבר-מה, הרי זה משובח.

עוד מעט נציין את נס הפורים. איש אחד, מרדכי, הצליח לעצור עם שלם מהתדרדרות התהומה. מתוך החלטה נחושה שחיים בלי רוחניות אינם שווים מאומה, הוא קם וביצע את הבלתי יאומן, וחולל מהפך היסטורי: כל אדם הוא עולם קטן, וגם בתוכו מתחוללות סערות ומאבקים. ראויים ימים אלו להחליט לאיזה צד להצטרף - ולנצח!

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 474 בני ברק. פקס: 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

ברכת התורה, העורך

עולים על רכבת הלימוד

גאון לדונט

מצטרפים לאלפי הלומדים קטעי גמרא, משנה והלכה מדי יום ביומו, בכל זמן ובכל מקום. זוהי ההזדמנות לקבוע 'עיתים לתורה': לומדים כמה דקות וחוכים בסיפוק רוחני עצום!

קבע עיתים ללימוד * 3029 נכשיו
חודש ראשון התנסות חינם

פנינים

דף ל/ב נזיר טמא

טעם לאיסור הטומאה

מדוע נאסרה טומאת מת לנזיר?

טעם מעניין מפרש רבי יעקב בעל הטורים: שאם תשרה עליו שכונה לא יאמרו שהוא דורש אל המתים ועל ידי כך קפץ בדרגה ושכינה שורה עליו!

דף ל/ב בית שמאי אומרים הקדש טעות הקדש

הקדש טעות

היה אומר החוזה מלובלין:

גם תפילה בטעות ובשגגה, תפילה היא. הקדש טעות הקדש... (מעונה של משנה).

הלכה היא ש"האב מדיר את בנו בנזיר". כלומר: אב יכול לידור כי בנו יהיה נזיר. לדעת ריש לקיש הלכה זו אינה מן התורה אלא מדרבנן, כדי לחנכו במצוות, אך מן התורה הבן אינו נזיר כלל. תממה הגמרא לדעת ריש לקיש, אם נזיר קטן זה ייטמא כיצד יביא שתי תורים או שני בני יונה לטהרתו? הן אחד מהם הוא קרבן "חטאת העוף" שבשרו נאכל על ידי הכהנים, והרי עוף זה נבלה הוא! כי קרבנות העוף נמלקים ואינם נשחטים, ומאחר שעוף זה אינו קרבן הרי הוא נבלה! [הגמרא מיישבת שדעתו כהסובר ש"אין שחיטה לעוף מן התורה"].

יאכלו מהקרבן חתיכות קטנות: והנה, ריש לקיש הוא האומר במסכת יומא (עג/ב) ש"חצי שיעור מותר מן התורה". כלומר, לא אסרה תורה מאכלות אסורות אלא כשיעור אכילה - "כזית" - אך האוכל מאכל אסור בשיעור פחות מכזית אינו עובר על איסור! אמנם הלכה אינה כריש לקיש, אך לפי שיטתו הוא, מה ראתה סוגייתנו לטעון שקרבן העוף המוקרב על ידי מי שהוא נזיר מדרבנן אינו ראוי להאכל מפני שהוא נבלה? יאכלוהו בחתיכות קטנות, פחות פחות מ"כזית", וכך נמצא קרבנו נאכל מחד גיסא, ולא יעברו על איסור "נבלה" מאידך גיסא!

שמא נאמר כשם שבכל "אכילה" שבתורה צריך כזית, בין באכילת איסור ובין באכילה לקיום מצווה, ופחות מכזית אין זו אכילה חשובה, כך גם אי אפשר לקיים את מצוות אכילת הקרבן באופן זה! ובכן, תוספות ישנים (יומא לט/א) מחדשים כי בקרבנות אין מצווה לאכול דווקא שיעור "כזית", אלא די בכך שהקרבן יאכל. שבה, איפוא, שאלתנו על תלה, מדוע את קרבן העוף שנמלק ואין בעליו נזיר מן התורה אי אפשר לאכול בחתיכות קטנות כדי להמנע מאיסור נבלה מן התורה. מכאן, כותב הבית יצחק, הוכחה מוצקה ליסוד גדול שהניח הפרי מגדים בעניין איסור אכילת נבלה, כלהלן.

לדעת ראשונים רבים האוכל בשר נבלה עובר על שני איסורים. **א.** איסור אכילת בשר נבלה. **ב.** איסור עשה הנלמד מצוויו התורה "וזבחת". כלומר: בהוראתה "וזבחת" אוסרת התורה פעם נוספת לאכול בשר בלתי שחוט. לכאורה שני ציוויים זהים המה, כשם שמצאנו במקומות אחרים שהתורה מטילה שני איסורים על אותו מעשה, ברם, הפרי מגדים מחדש כי איסור "וזבחת" אינו מוגבל ככללי איסור נבלה. כלומר: דווקא באיסור נבלה שנאמר בלשון "אכילה", שיעור האיסור מוגבל לכזית ויותר, אך איסור "וזבחת" לא נאמר בלשון אכילה ולפיכך גם האוכל פחות משיעור זה עובר על איסור.

זהו, איפוא, שטוענת הגמרא כנגד ריש לקיש שאי אפשר לאכול מבשר עוף זה, כי גם באכילת חתיכה קטנה ממנו יעברו על איסור, כי גם ריש לקיש מודה שאיסור "וזבחת" אינו מוגבל ל"כזית"... [בבית מדרשנו העירו על הערתו הנפלאה של הבית יצחק, לפי מה שכתבו בעלי התוספות בביאור קושיית הגמרא כיצד נאכל חטאת העוף, מניין שחטאת זו נאכלת. וכתבו שמשמע לגמרא שיש לו את כל דיני הנזיר ללא יוצא מן הכלל. לפי זה יש לומר שמשמע לגמרא שנאכל ככל חטאת עוף ולא דווקא בפחות מכזית].

דף לא/א ובית הלל אומרים אינו הקדש

תכנית בניית בית הכנסת בליאנו שבספרד

דעת בית הלל במשנתנו, ש"הקדש טעות אינו הקדש", כלומר: אם אדם התכוון להקדיש חפץ מסויים, וטעה ואמר על חפץ אחר "הרי זה הקדש", אין הקדשו חל.

טעות בהקדשת כספים לבניית בית כנסת: שאלה מעניינת הופנתה אל הרשב"ץ (שו"ת, חלק ב' סימן ק"ע) על ידי אנשי קהילת ליאנו שבספרד. גבאי הקהילה ביקשו לסתור את קירות בית הכנסת ולבנותם מחדש, ולשם כך ערכו מגבית כספים בקרב יהודי העיר. לאחר עריכת המגבית חזרו בהם הגבאים מתוכניתם המקורית, מחשש שמא לאחר הריסת הקירות הישנים תתעכב בניית הקירות החדשים מסיבות כלשהן, ובסופו של דבר תיוותר הקהילה בלא בית כנסת.

בניית מקווה בכספי בית כנסת: עתה, משחזרו בהם הגבאים מתוכנית בניית בית הכנסת, הם ביקשו ליעד את כספי התרומות לבניית מקווה טהרה, אך ספק ניקר בליבם אם מותר הדבר, שכן בכך יורידו את המעות מדרגת הקדושה לה נועדו.

אין לשבור בית כנסת כל זמן שלא בנו בית כנסת אחר: הרשב"ץ כותב בתשובתו, כי הקצאת כספי התרומות לבניית בית הכנסת בטעות יסודה. זאת, על פי דברי הגמרא (בבא בתרא ג/ב) האומרת, שאין לסתור בית כנסת עד שלא בנו אחר במקומו, משום שיש חשש שמא בסופו של דבר בית הכנסת החדש לא ייבנה, או מכיוון שבנייתו, כל זמן שלא בנו את החדש, אין לציבור מקום ראוי להתפלל בו. לפי זה, כותב הרשב"ץ, גם אנשי ליאנו הקדישו את הכסף בטעות למטרה זו, שהרי תכננו להרוס את קירות בית הכנסת הישן לפני בניית החדשים, בניגוד לדברי הגמרא. מכיוון שהקדש זה בטעות מתחילתו, ומבואר בסוגייתנו ש"הקדש בטעות אינו הקדש", רשאים הגבאים לבנות מקווה טהרה מכספים אלה.

גומרים ש"ס ב-5 דקות ליום, זוכים בשפע גדול

בברכת גדולי ישיב"א

"... ובודאי בלימוד המשניות כלול כל התורה כולה" מרן ראש הישיבה הגר"ח קניבסקי זצוק"ל הגר"ג אדלשטיין שליט"א

להתנסות חינוך התקשר עכשיו: 3764-3

לעילוי נשמת
הר"ר **יצחק דורמבוס** ז"ל
ב"ר מרדכי ז"ל
נלב"ע ל' בשבט א' דר"ח אדר תשנ"ג
תנצב"ה
הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת
הרב ר' **שמואל אליעזרי** זצ"ל
ב"ר אליעזר ז"ל נלב"ע ג' באדר תשנ"א
והרבנית מרת **בתיה אליעזרי** ע"ה
ב"ר ישראל זאב הלוי איש הורוויץ זצ"ל
נלב"ע ז' בניסן תשמ"ח **תנצב"ה**
הונצחו ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת
הר"ר **יוסף שטרן** ז"ל
ב"ר שמואל ז"ל נלב"ע כ"ט בשבט תשמ"ג
תנצב"ה
הונצח ע"י המשפחה שיחיו

שונה מתאורת נרות, הנודב אינו יכול לתרום מעות לתאורה חשמלית לתשלום נדרו, למרות עדיפות התאורה החשמלית על תאורת נרות.

מעלת הדלקת נר לעילוי נשמה: ה"חלקת יעקב" מוסיף סברות נוספות ואומר, שלמרות שברור כי תאורת החשמל עדיפה על זו של הנרות, כאשר התאורה נועדה לעילוי נשמה יש עדיפות מסויימת לנרות, שנאמר (משלי כ/ז): "נר ה' נשמת אדם", ובדברים נעלמים ונסתרים אלה העיקר הוא קבלת אבותינו מדור דור המיוסדת על ספרי המקובלים. ואם כן כשנדר נרות אינו יכול להחליפם בחשמל, שהרי מבחינה מסויימת לנשמת הנפטר יש עילוי נשמה ומעלה מיוחדת בנרות.

דף לג/ב תוספות ד"ה "נהי דידיעין להון דיחרוב"

תפילת "אמת ויציב" נתקנה על ידי יהודי טולידו שבספרד

הגמרא בסוגיינתנו דנה אם היהודים שחיו בתקופת בית שני ידעו שבית המקדש ייחרב. הגמרא מוכיחה מדברי ירמיהו הנביא לעם ישראל, שכבר בזמן בית ראשון ידע עם ישראל כי שני בתי המקדש לא יעמדו על תילם לעולם.

עם ישראל ידע את התאריך בו עתיד בית המקדש להחרב: באותם ימים נביאי השקר הסיתו את העם בתואנות שווא לבל ישוב בתשובה. אחת הטענות ששיננו נביאי השקר באוזני העם היתה כי גם אם יחריב הבורא את בית המקדש הראשון, יבנה הבית השני, וגם לאחר חורבנו עתיד להיבנות הבית השלישי. לעומתם עמד שליח האלוקים, ירמיהו הנביא, וקרא לעם ישראל לשוב בתשובה ולהתעלם מדברי נביאי השקר, באומרו (ירמיהו ט/ט): "אל תבטחו לכם אל דברי השקר לאמר **היכל ה' היכל ה' היכל ה'** המה". כלומר, אל לכם להשען על תנחומי ההבל של נביאי השקר המסתמכים על המסורת הקובעת כי שלושה **היכלות** יעמדו לעם ישראל. הרי לנו, שידוע ידע העם כי עתיד בית המקדש השני להיחרב. הגמרא אף מוסיפה ומביאה ראיה, שלא זו בלבד, אלא שעל פי הרמז בסוף ספר דניאל, גם השנה בה עתיד בית המקדש להחרב היתה ידועה להם.

הנביאים ואנשי כנסת הגדולה תיקנו תפילות לתקופת הגלות: אכן, בסידור רב סעדיה גאון (מבוא עמוד י) מבואר, שמקורו של סדר התפילה הנהוג כיום, בו אנו מתחננים לגאולת ישראל וירושלים, השבת המלוכה וקרן בית דוד לעם ישראל, בניין בית המקדש ועבודת הכהנים, הוא על פי הקבלה שקבלו עם ישראל במסורת מנביאי ה', אשר מלכתחילה תקנו שני סדרי תפילה, האחד - לתקופות בהן היה עם ישראל על מכונו, וזולתו - לימי הגלות, שהרי ידעו שעתיד בית המקדש להחרב.

מדוע היו שסייבו לעלות לארץ ישראל: מן הראוי לציין את דברי בעל "סדר היום" (כוונת קריאת שמע והיחוד) הכותב, שאת תפילת "אמת ויציב" הנאמרת אחר קריאת שמע, תיקנו בני הגולה בתקופת בית שני. היה זה בעקבות קריאתו של עזרא הסופר לכל בני הגולה לעלות לארץ ישראל ולבנות את בית המקדש השני. בין הגולים מארץ ישראל לאחר חורבן בית המקדש הראשון היו שהגיעו ל"טוליטולה" [טולידו שבספרד], שאמרו: "כיוון שבית המקדש השני עתיד להיחרב, למה לנו להכפיל יגוננו, מוטב נישאר במקומנו ונעבוד את השם". וכדי שלא יחשבום לכופרים ולרשעים, עמדו ותקנו את "השבח הגדול", הלא הוא תפילת "אמת ויציב", בה רמזות כל גאולות עם ישראל. אמנם, בסידור "מקור התפילות" הביא מדברי הראשונים ("כל בו" ו"תניא רבתי"), שייחסו תקנת תפילה זו לאחרים.

החלפת עצי החיים שבספר התורה: לכלל זה ש"הקדש בטעות אינו הקדש" יש השלכות נוספות, בין השאר, גם לגבי מקרה נדיר שנידון בפני רבה של ירושלים הגרצ"פ פרנק זצ"ל (שו"ת הר צבי או"ח א' סימן פ"ג). כידוע, שני עמודי עצי החיים של ספר התורה שונים זה מזה. לעמוד השמאלי צמודים עיגולים כפולים בחלקו העליון ובחלקו התחתון באופן שהעיגולים של עץ החיים הימני משתלבים ונכנסים לתוך עץ החיים השמאלי וספר התורה סגור ומהודק למניעת קלקול הקלף והכתב שמעליו.

ארע מקרה שהסופר טעה, ותפר את עמוד עץ החיים השמאלי לימין ספר התורה ואת הימני תפר לשמאלו. לאחר שנתגלתה התקלה, הסתפקו הגבאים אם מותר להפוך את עצי החיים, או שמא כיון ש"מעלים בקודש ואין מורידים" ישאר עץ החיים שזכה להיות בימין במקומו ולא יעבירוהו לצד שמאל.

הגרצ"פ פרנק זצ"ל מכריע, כי מאחר שעצי החיים שונים זה מזה כאמור, נמצא שתפירתם היתה בטעות, ולפיכך אין אנו דנים את מקומם כקבוע, שהרי "הקדש בטעות אינו הקדש" ומותר להחליפם.

דף לא/ב אוכמא למשכיה סומקא לבשריה חיורא לרדיא

חשמל לבית כנסת כתחליף לנרות

כידוע, יש הנוהגים לקבל על עצמם לתרום מעות עבור תאורת בית הכנסת. מנהג זה הינו קדום ובתקופת הראשונים אף תיקנו ברכה לזכות כל מי שנותנים נר למאור" כמוזכר בתפילת "מי שברך" הנאמרת בשבת קודש.

כאשר החלו להשתמש בחשמל התעוררה שאלה מעניינת המובאת בשו"ת "חלקת יעקב" (וי"ד סימן קמ"א). אחד ממתפללי בית כנסת נדר ואמר: "הריני מתחייב לתת נרות לבית הכנסת לעילוי נשמת יקירי". מאחר שרווח השימוש בתאורה חשמלית בבתי כנסת רבים, הוא רצה לקיים את נדרו על ידי תשלום עבור תאורה זו העדיפה על תאורת נרות אולם, ה"חלקת יעקב" הכריע, שאינו יכול להמיר את התחייבותו לנרות בתאורה חשמלית, זאת, על פי הדברים שיתבארו להלן:

איזה בשר ערב לחיך מכל סוגי השוורים? רב חסדא בסוגיינתנו מגדיר את טיבם ואת טבעם של סוגי השוורים השונים ואת מעלותיהם: המעוניין בעורות משובחים - יקנה שוורים שחורים שעורותיהם טובים. הקונה שור לאכילה - יבחר בשור אדום שבשרו משובח ביותר, ואילו השור הלבן טוב מכולם לצורך חרישה. ההבדל בין שור שחור לבין שור לבן, אינו מתבטא בצבע בלבד, אלא גם בטבעם ובמהותם. על פי זה אומרים בעלי התוספות (מנחות ק/ב), מבואר, מדוע הגמרא (שם) קובעת, כי אדם שנדר ואמר "הרי עלי שור שחור והביא שור לבן, או להיפך, לא יצא ידי חובת נדרו, וחייב הוא לקיים את נדרו כלשונו. מדברי בעלי התוספות עולה, כי לולא ההבדל בין השוורים, כדברי רב חסדא, היה הנודר יכול להביא שור שחור אף אם נדר להביא שור לבן. מאידך גיסא, מדוקדק מדבריו, כי גם ההבדל הקל ביותר גורם שהאדם לא יוכל לצאת ידי חובת נדרו באחר, אפילו אם הוא חפץ להביא לתשלום נדרו בהמה שערכה רב יותר [שהרי מבואר בסוגיינתנו כי שור שחור ערכו נמוך מזה של לבן ואפילו בשור קרמונאי, שהרי עיקר שימוש השור הוא לחרישה].

לפי דברים אלה, כותב בעל "חלקת יעקב", כי מאחר שתאורה חשמלית

לעילוי נשמת

הר"ד ז"ל ב"ר דוד משה ופלה פייגא ז"ל נלב"ע כ"ט שבט תשע"ו

ולעילוי נשמת הבחור **מתן דוד** ז"ל בן יבלחט"א אורית ובנימין צבי שיחיו נלב"ע כ"א שבט תשע"ד

תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחיו